

Kommunstyrelsens
verksamhetsutskott

Motion – Syskonförtur i kommunala skolor

Motion den 27 maj 2019 av Khashayar Farmanbar och Maria Raner (S)

Förslag till beslut

Kommunstyrelsens verksamhetsutskott föreslår kommunstyrelsen besluta följande.

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige besluta följande.

Kommunfullmäktige avslår förslaget i motionen och noterar att det pågår en statlig utredning om bland annat urvalskriteriet syskonförtur som beräknas vara klar våren 2020 och med anledning av detta beslutar kommunfullmäktige att avvakta utredningen. Motionen är därmed färdigbehandlad.

Sammanfattning

Motionärerna från Socialdemokraterna föreslår att kommunstyrelsen tillsammans med utbildningsnämnden får i uppdrag att genomföra tillbörlig utredning i syfte att snarast införa syskonförtur i Nackas skolor.

Skollagen fastställer att vårdnadshavarens önskemål om en skolplacering ska beaktas i första hand. En grund för att frånga ett önskemål gäller dock om den önskade placeringen skulle medföra att en annan elevs berättigade krav på placering vid en skolenhet nära hemmet åsidosätts. Kommunen får vidare frånga vårdnadshavarens önskemål om placeringen skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen. Att uppställa syskonförtur som en urvalsgrund har nämnts som ett kriterium som kan uppfylla dessa krav.

Frågan om placeringsbeslut där syskonförtur tillämpats har varit föremål för flertalet avgöranden. Rättsläget är inte helt tydligt och det förekommer olika tolkningar i kommunerna runt om i Sverige. Regeringen har därför tillsatt en utredning för att analysera och ta ställning till hur bestämmelserna om placering kan ändras bland annat med utgångspunkt att säkerställa att kommunerna alltid ska kunna använda syskonförtur som urvalskriterium. Utredningen ska presenteras senast den 30 mars 2020.

Mot bakgrund av de otydligheter som finns kring tillämpningen av syskonförtur bör den utredning som kommer att utreda frågan närmare, som kommer att presenteras under våren 2020, avvaktas och motionen avslås.

Välfärd skola framhåller dock att det bedöms vara positivt att i framtiden införa syskonförtur. Dels för både elever och föräldrar där syskon kan prioriteras för att gå i samma skola, dels vara mer konkurrensneutralt i förhållande till fristående skolor.

Detta är förslag till beslut för kommunstyrelsens verksamhetsutskott; även utbildningsnämnden bereder förslaget i motionen. Därefter ska motionen beredas i kommunstyrelsens arbetsutskott.

Förslagen i motionen

Motionären från Socialdemokraterna föreslår att kommunstyrelsen tillsammans med utbildningsnämnden får i uppdrag att genomföra tillbörlig utredning i syfte att snarast införa syskonförtur i Nackas skolor.

Detta är förslag till beslut för kommunstyrelsens verksamhetsutskott; även utbildningsnämnden bereder förslaget i motionen. Därefter ska motionen beredas i kommunstyrelsens arbetsutskott.

Enhetens utredning och bedömning

Rättslig bedömning

Enligt skollagen gäller följande för placering vid skolenhet inom förskoleklassen. För grundskolans och grundsärskolans del gäller i huvudsak motsvarande reglering enligt 10 kap. 30 § respektive 11 kap. 29 § skollagen.

9 kap 15 § En elev ska placeras vid den av kommunens skolenheter där elevens vårdnadshavare önskar att eleven ska gå. Om den önskade placeringen skulle medföra att en annan elevs berättigade krav på placering vid en skolenhet nära hemmet åsidosätts, ska dock kommunen placera eleven vid en annan skolenhet.

Kommunen får annars frångå elevens vårdnadshavares önskemål endast om den önskade placeringen skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

Skollagsbestämmelsen ger uttryck för valfrihetsprincipen. I förarbetena anges att huvudregeln är att kommunerna vid fördelning av elever på olika skolor i första hand ska utgå från vårdnadshavarnas önskemål (prop 2009/10:165 s 364 f. och 724).

En grund för att frångå ett önskemål föreligger om den önskade placeringen skulle medföra att en annan elevs berättigade krav på placering vid en skolenhet nära hemmet åsidosätts, enligt första stycket i ovan nämnda bestämmelser. Placeringsbeslut som fattas med stöd av detta stycke kan enbart prövas genom laglighetsprövning.

Kommunen får vidare frånga vårdnadshavarens önskemål om placeringen skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen, enligt *andra* stycket i ovan nämnda bestämmelser. Ett exempel är när elevantalet skulle bli för stort för skolans kapacitet och det därmed skulle uppstå sådana svårigheter om samtliga elever beviljades placering. Kommunen måste då använda sig av något system för att kunna göra ett urval mellan eleverna. Hur en sådan prioritering ska göras är inte reglerat i skollagen. Kommunen har därmed en viss frihet att bestämma vilka kriterier som ska läggas till grund för prioriteringen. Ett grundläggande krav är emellertid att urvalet sker på ett objektivt, sakligt och icke-diskriminerande sätt och med hänsyn tagen till vad som sammantaget är bäst för samtliga inblandade elever (se HFD 2015 ref 50 samt jfr prop. 1990/91:115 s. 58 ff. och prop. 1992/93:230 s. 57 f. och 73). Placeringsbeslut som fattas med stöd av detta stycke kan överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd.

Frågan om placeringsbeslut där syskonförtur tillämpats har varit föremål för flertalet avgöranden. Rättsläget är inte helt tydligt och det förekommer olika tolkningar i kommunerna runt om i Sverige. Att beslut prövas i olika instanser beroende på vilken grund ett frångående av en vårdnadshavarens önskemål om placering har motiverats utifrån försvårar tolkningen ytterligare.

Kammarrätten i Stockholm har i två domar från 2018 genom laglighetsprövning upphävt beslut om skolplacering efter att kommunen tilläpats syskonförtur men hänvisat till första stycket. Högsta förvaltningsdomstolen har beslutat att inte ta upp målen till prövning. Kommunen hade hävdade att placeringen inte innebar ett åsidosättande av elevens berättigade krav på en placering i en skola nära hemmet. Domstolarna framhöll att detta inte är en omständighet som i sig kan utgöra grund för att med stöd av 9 kap. 15 § *första* stycket skollagen frånga vårdnadshavarnas önskemål. Domstolarna har inte kunnat pröva om förutsättningarna för att tillämpa *andra* stycket istället varit tillämpliga, jfr HFD 2015 ref. 50.

Utrymme att beakta syskonförtur framför en annan elevs placeringsönskan kan finnas genom att tillämpa *andra stycket* i ovan bestämmelser. Detta förutsätter att kommunen genom hänvisning till att om även den andra eleven, som önskat skolan men som inte har syskon där, togs in skulle det innebära betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter för kommunen. Till exempel att kommunen skulle behöva bygga ut den önskade skolan eller anställa ytterligare personal. Om ett sådant placeringsbeslut skulle överklagas får Skolväsendets överklagandenämnd pröva om det var rätt eller fel av kommunen att hänvisa eleven utan syskonförtur till en annan skola. Kommunen måste då visa att urvalsprincipen (syskonförtur) har använts på ett objektivt, sakligt och icke-diskriminerande sätt.

Välfärd skolas inställning

Nacka kommun tillämpar inte syskonförtur på de kommunala skolorna idag. Dock anser Välfärd skola att detta skapar problem för ett flertal vårdnadshavare inom Nackas

kommunala skolor. När syskon inte får plats på samma skola som äldre syskon påverkas vårdnadshavarens vardag negativt. Varje år kontaktar vårdnadshavare personer inom Valfärd skola och ber om att reglerna ska ändras för att ge dem möjlighet att ha sina barn på samma skola. Även om Nacka kommun klarar av att tillgodose 95 procent av förstahandsvalen vid placering till förskoleklassen så är varje vårdnadshavare som får en ohållbar vardag på grund av att syskon inte hamnar på samma skola ett misslyckande.

Fristående skolaktörer har möjlighet att ha syskonförtur som ett kriterium vid skolvalet. Att fristående aktörer har det skapar en konkurrensfördel som Valfärd skola har svårt att agera emot. En konkurrensfördel som gör att vårdnadshavare som vill vara säkra på att få ha sina barn på samma skola kan komma att välja en fristående skola före en kommunal skola.

Rättsläget är svårtolkat och kommuner använder sig av skollagens utformning på olika sätt. Regeringen har tillsatt en utredning för att analysera och ta ställning till hur bestämmelserna om placering kan ändras bland annat med utgångspunkt att säkerställa att kommunerna alltid ska kunna använda syskonförtur som urvalskriterium. Utredningen ska presenteras senast den 30 mars 2020.

Valfärd skola anser att Nacka kommun ska invänta den av regeringen pågående utredningen och därefter besluta huruvida en översyn ska genomföras för att möjliggöra syskonförtur i Nackas kommunala skolor. Motionen bör avslås med noter om den statliga utredning om urvalskriteriet syskonförtur som beräknas vara klar våren 2020.

Förslagets ekonomiska konsekvenser

Förslaget till beslut medför inga ekonomiska konsekvenser. Valfärd skola ser dock att ett framtida införande av syskonförtur skulle bidra till bättre konkurrensförutsättningar och medföra positiva ekonomiska konsekvenser om vårdnadshavare väljer Nackas kommunala skolor istället för fristående skolor där det idag finns syskonförtur.

Konsekvenser för barn

Valfärd skola anser att tryggheten för barn och familjer med syskon skulle öka om det fanns möjlighet för syskonförtur inom de kommunala skolorna.

Bilaga

Bilaga 1 Motion – Inför syskonförtur i kommunala skolor

Einar Fransson
Produktionsdirektör
Valfärd skola

Helena Ekwall
Chef verksamhetsstödet
Valfärd skola